

SABAHATTİN ALİ

*Kürk Mantolu
Madonna*

qanun neşriyyatı

Sabahattin Ali. KÜRK MANTOLU MADONNA

Tür: roman

Boyut: 130x200

Kapak: yumuşak

Sayfa: 240

Genel tasarım: Rahile Şamil

Kapak tasarımı: Rafael Qasım

Qanun Yayınevi

Bakı, AZ 1102, Tbilisi pr., 76

Tel: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18

Mobil: (+994 55) 212-42-37

e-mail: info@qanun.az

www.qanun.az

www.fb.com/Qanunpublishing

www.instagram.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952- 38-357-7

© Qanun Yayınevi, 2018

© 1943 by Sabahattin Ali

Önsöz

Sabahattin Ali'nin talih-sizliklerle örölü yaşamı, gizemli yönleri hala tam aydınlatılamamış trajik ölümü, sanatçı ruhunun tutkulu derinlikleri ile ülke gerçeklikleri karşısındaki toplumsal bilinci arasında kimi zaman kurabildiği uyumlu denge, kimi zaman da bireyin iç dünyasına eğilen şikayetçi, karamsar ve melankolik bir ruhun patlamaları şeklinde kendini gösteren iç derinliği, onu modern edebiyatımızın kolayca etiketlen-dirile-meyecek öncü yazarlarından biri olarak, çeşitli yönleriyle bugün yeniden, yeni bir edebiyat merceği altında incelenmeye değer kılmaktadır. Şimdiye dek çoğunlukla, oldukça kaba ve şematik bir yaklaşımla, hep Sait Faik ile birlikte, Türk öykü edebiyatının iki karşıt eğiliminin temsilcileri olarak tanınmış ve tanıtılmıştır. Bu yaklaşım Sait Faik'i "bireyci", Sabahattin Ali'yi "toplumcu" etiketleriyle özetlemekte; pek tabii ki her ikisi de gerçek ve güçlü edebiyatçı kimlikleriyle, bu sığ değerlendirmeyi çok aşmakta, hatta yapıtlarından çıkarılabilecek pek çok örnekle neredeyse geçersiz ve anlamsız kılmaktadırlar.

Çağdaş öykü edebiyatımızın 50'li yıllardan bu yana ürün veren ustalarını da, birini Sabahattin Ali'nin, diğerini

Sait Faik'in temsil ettiği iki farklı -neredeyse karşıt- çizgii üzerinde görme ve öyle değerlendirme eğilimi de, aynı sığ yaklaşımın bir sonucu olarak görülebilir. Kuřkusuz, edebiyatı edebiyat dışı alanların hizmetinde, ikincil bir "misyon" olarak kabul eden böylesi önyargılı bir yaklaşımla, yalnızca Sabahattin Ali ile Sait Faik değil, hiçbir gerçek yazar gereği gibi değerlendirilemez.

Romanlarından çok öyküleriyle tanınmış olan Sabahattin Ali adına, ailesi tarafından 1980'li yılların başında kurulmuş olan ödöl kurumu ne yazık ki uzun ömürlü olmadı. Seçici kurul üyelerinden biri olarak katılımcıların ürünlerini değerlendirme fırsatı bulduğum bu ödöl, öykü dalının yanısıra inceleme ve eleştiri dalında da özendirici olabilseydi, belki bugün bu değerli yazarımızı bize yeni bir ışık altında gösterecek ilginç çalışmalar derlenebilecekti. Kùltür ve sanat alanlarında 80'li yıllarda başlayan ve gideerek tırmanan vurdumduymazlık, Türk edebiyat ortamından bu olanağı da esirgedi. Eserlerinin yeniden yayımlanması, yeni bir okur kuşağı için Sabahattin Ali'nin yeniden keşfedilmesi olanağını yaratabilirse, bu edebiyatımız için gerçek bir kazanç olacaktır.

Kürk Mantolu Madonna (1943); *Kuyucaklı Yusuf* (1937) ve *İçimizdeki Şeytan* (1940) ile birlikte, Sabahattin Ali'nin roman türündeki eserlerindendir. Belki, -kendisinin de yaptığı gibi *Kürk Mantolu Madonna*'ya uzun hikaye (novella) demek daha doğru olur. Ama kurgu ve yapı olarak hikayelerinden farklı olan bu eser, roman ya

da uzun hikaye, Sabahattin Ali'nin yüzeysel olarak "toplumcu yazar" etiketiyle özetlenmesinin temelsizliğini gösteren güçlü bir örnektir. Evet, o dünyaya ve hayata bakışı ile olsun, yaşamının çileli macerasını belirleyen yazgısı ile olsun, elbette toplumcudur. Eserlerinde bu bilincin yansımalarına elbette rastlanmaktadır. Ama yazar olarak, yaşadığı ve edebi eğilimler üzerinde etkisini sürdürdüğü dönemin, sınırları kalın çizgilerle belirlenmiş bir akımı içerisine hapsedilmesi ve orada tutulması, edebi kişiliğine karşı haksızlık olacaktır.

Roman, İkinci Dünya Savaşı'nı önceleyen yıllarda yaşanmış tutkulu ve marazi bir aşkı eksen almakta, atmosferi ve yarattığı etki ile, ondokuzuncu yüzyıl Rus anlatı edebiyatının -özellikle de Dostoyevski ve Gogol'ün- çağrışımlarını taşımaktadır. Yazarın Berlin'de geçirdiği iki yıllık (1928-30) öğrencilik döneminin esinlemiş olabileceği bu uzun öykünün ilk çeyreğinde, yeni bir işe giren bir küçük memurun; kendini, memuriyet yaşamının küçük ve dar dünyasını ve karşılaştığı hiç de ilginç biri gibi görünmeyen bir başka küçük memuru -Raif efendi'yi- tanıttığı neredeyse bütünden bağımsız gibi görünen bölüm yer almakta. Daha ilk satırlarda, bu anlatıcının, hiç de sık rastlanmayan özellikleriyle Türk romanının çok özgün bir karakteri olan Raif efendiyi okura: *"Şimdiye kadar tesadüf ettiğim insanlardan bir tanesi benim üzerimde belki en büyük tesiri yapmıştır. Aradan aylar geçtiği halde bir türlü bu tesirden kurtulamadım.*

Ne zaman kendimle baş başa kalsam, Raif efendinin saf yüzü, biraz dünyadan uzak, buna rağmen bir insana tesadüf ettikleri zaman tebessüm etmek etmek isteyen bakışları gözlerimin önünde canlanıyor.

Halbuki o hiç de fevkalade bir adam değildi. Hatta pek alelade, hiçbir hususiyeti olmayan, her gün etrafımızda yüzlercesini görüp de bakmadan geçtiğimiz insanlardan biriydi. Hayatının bildiğimiz ve bilmediğimiz taraflarında insana merak verecek bir cihet olmadığı muhakkaktı. Böyle kimseleri gördüğümüz zaman çok kere kendi kendimize sorarız: 'Acaba bunlar neden yaşıyorlar? Yaşamakta ne buluyorlar?'

Hangi mantık, hangi hikmet bunların yeryüzünde dolaşıp nefes almalarını emrediyor?" cümleleriyle tanıtıyor. İlk 60 sayfalık bölümde, anlatıcının kendisinin de, tamı tamına böyle biri olduğu izlenimini ediniyoruz.

Romanın esas gövdesini oluşturan ikinci bölüm ise, bir Rus öyküsünden fırlamışa benzeyen ve o öykülerdeki anlaşılmaz hummalı hastalıklardan biriyle ölüm döşegine sürüklenen Raif efendinin siyah kaplı bir deftere döktüğü tutkulu aşk hikayesi.

20 Haziran 1933 tarihini atarak başladığı bu defterde Raif efendi, on yıl öncesine dönerek, Berlin'de bir resim galerisinde rastladığı bir kürk mantolu kadın portresinin ruhunda ateşlediği tutkuyu ve o portrenin ressamı ve modeli olan gizemli kadınla yaşadıklarını hikaye ediyor.

Yazarı da etkilemiş olduğunu düşünebileceğimiz esin kaynağına ilişkin bir ipucunu Raif efendinin defterindeki

şu satırlarda bulabiliriz sanıyorum: “Üzerimde en çok tesir yapanlar Rus muharrirleriydi. Turgenyef’in koskocaman hikâyelerini bir defada sonuna kadar okuduğum oluyordu. Hele bunlardan bir tanesi günlerce sarsmıştı. Klara Miliç ismindeki bu hikâyenin kahramanı olan kız, oldukça saf bir talebeye âşık oluyor, fakat buna dair hiç kimseye bir şey söylemeden, böyle bir aptal sevmenin hicabıyla, müthiş iptilasının kurbanı olup gidiyordu. Bu kıızı nedense kendime pek yakın bulmuştum, içinden geçenleri söyleyememek, en kuvvetli, en derin, en güzel taraflarını müthiş bir kıskançlık ve itimat-sızlıkla saklamak cihetinden onu kendime benzetiyordum.”

Süslerden uzak, yalın, ama yine de anlatının özünü yansıtmaya çok elverişli görünen şiirli bir dille, sürükleyici bir ‘tahkiye’ ile kaleme alınmış olan bu defter, Türk anlatı edebiyatının küçük ve zarif bir mücevheri gibidir. İlk basımını 1943 yılında yapılmış olan bu kitabı, altmış yıl sonrasının okuruna sunarken, dilinde ve anlatımında bir sadeleş-tirmeye gitmek gibi bir edebiyat barbarlığından kaçınan yayınevini, edebiyata, yazara ve okura saygısından ötürü kutlamak isterim. Genç okurların da, gerçek edebiyat zevkini ancak, Halit Ziya’lardan Sabahattin Ali’lere, onlardan günümüze uzanan, Cumhuriyet dönemi edebiyatımızın dil zenginliği ve lezzeti taşıyan bu yapıtlarını “aslından” okumakla tadabileceklerinin bilincinde olmaları, dünden bugüne düşen ışığın kaynaklarına ilgi göstermeleri kendi kazançları olacaktır.

Fusun Akatlı, Şubat 2002

KÜRK MANTOLU MADONNA

Şimdiye kadar tesadüf ettiğim insanlardan bir tanesi benim üzerimde belki en büyük tesiri yapmıştır. Aradan aylar geçtiği halde bir türlü bu tesirden kurtulamadım. Ne zaman kendimle baş başa kalsam, Raif efendinin saf yüzü, biraz dünyadan uzak, buna rağmen bir insana tesadüf ettikleri zaman tebessüm etmek etmek isteyen bakışları gözlerimin önünde canlanıyor.

Halbuki o hiç de fevkalade bir adam değildi. Hatta pek alelade, hiçbir hususiyeti olmayan, her gün etrafımızda yüzlercesini görüp de bakmadan geçtiğimiz insanlardan biriydi. Hayatının bildiğimiz ve bilmediğimiz taraflarında insana merak verecek bir cihet olmadığı muhakkaktı. Böyle kimseleri gördüğümüz zaman çok kere kendi kendimize sorarız: “Acaba bunlar neden yaşıyorlar? Yaşamakta ne buluyorlar? Hangi mantık, hangi hikmet bunların yeryüzünde dolaşıp nefes almalarını emrediyor?”

Fakat bunu düşünürken yalnız o adamların dışlarına bakarız; onların da birer kafaları, bunun içinde, isteseler de istemeseler de işlemeye mahkûm birer dimağları bulunduğunu, bunun neticesi olarak kendilerine göre bir iç âlemleri olacağını hiç aklımıza getirmeyiz. Bu âlemin tezahürlerini dışarı vermediklerine bakıp onların manen yaşamadıklarına hükmedecek yerde, en basit bir beşer tecessüsü ile, bu meçhul âlemi merak etsek, belki hiç ummadığımız şeyler görmemiz, beklemediğimiz zenginliklerle karşılaşmamız mümkün olur. Fakat insanlar nedense daha ziyade ne bulacaklarını tahmin ettikleri şeyleri araştırmayı tercih ediyorlar. Dibinde bir ejderhanın yaşadığı bilinen bir kuyuya inecek bir kahraman bulmak, muhakkak ki, dibinde ne olduğu hiç bilinmeyen bir kuyuya inmek cesaretini gösterecek bir insan bulmaktan daha kolaydır. Benim de Raif efendiyi daha yakından tanımam sadece bir tesadüf eseridir.

Bir bankadaki küçük memuriyetimden çıkarıldıktan sonra -neden çıkarıldığımı hâlâ bilemiyorum, bana sadece tasarruf için dediler, fakat haftasına yerime adam aldılar- Ankara'da uzun müddet iş aradım. Beş on kuruş param, yaz aylarını sürünmeden geçirmemi temin etti, fakat yaklaşan kış, arkadaş odalarında, sedir üzerinde yatmanın sonu gelmesini icap ettiriyordu. Bir hafta sonra bitecek olan lokanta karnesini yenileyecek kadar bile param kalmamıştı. Sonu çıkmayacağını bile bile girdiğim birçok kabul imtihanlarının hakikaten sonu çıkmayınca nedense

gene üzümlüyor; arkadaşlardan habersiz olarak, tezgâhtarlık için müracaat ettiğim mağazalardan ret cevabı alınca yeis içinde gece yarılarına kadar dolaşıyordum. Birkaç tanıdık tarafından ara sıra davet edildiğim içki sofralarında dahi vaziyetimin ümitsizliğini unutamıyordum. İşin garibi, sıkıntımın arttığı ve ihtiyaçlarımın beni bugünden yarma çıkarması bile imkânsız hale geldiği nispette, benim de çekingenliğim, mahcupluğum artıyordu. Evvelce bana iş bulmaları için müracaat ettiğim ve hiç de fena muamele görmediğim bazı tanıdıklara sokakta rastladığım zaman başımı önüme eğip hızla geçiyordum; evvelce bana yemek yedirmelerini serbestçe rica ettiğim ve sıkılmadan ödünç para aldığım arkadaşlarıma karşı bile değişmişim. “Vaziyetin nasıl?” diye sordukları zaman, acemi bir gülümseme ile: “Fena değil... Tek tük muvakkat¹ işler buluyorum!” diye cevap veriyor ve hemen kaçıyordum. İnsanlara ne kadar çok muhtaç olursam onlardan kaçmak ihtiyacım da o kadar artıyordu.

Bir gün, akşamüstü, istasyonla Sergievi arasındaki tenha yolda ağır ağır yürüyor, Ankara’nın harikulade sonbaharını doya doya içime çekerek ruhumda nikbin² bir hava yaratmak istiyordum. Halkevinin camlarından aksederek beyaz mermer binayı kan rengi deliklere boğan güneş, akasya ağaçlarının ve çam fidanlarının üzerinde yükselen ve buğu mudur, toz mudur, ne olduğu belli olmayan du-

¹ Geçici.

² iyimser.